

LUCE IRIGARAY (g. 1930, Belgijoje, nuo 1960 m. gyv. Prancūzijoje), lingvistikos ir filosofijos mokslų daktarė. Jos mokslinių tyrinėjimų atspirties taškas – J. Derrida Vakarų filosofinės tradicijos kritika, dekonstruktyvizmas. Irigaray išgarsėjo, paskelbusi disertaciją *Speculum de l'autre femme* („Kitos moters veidrodis“, 1974): dėl radikalaus patriarchaline tradicija grįstos Vakarų filosofinės minties dekonstravimo (nuo S. Freudo grįžtant prie Platono) susilaukė kritikos ir buvo išmesta iš *École Freudienne* (J. Lacano psichoanalizės mokyklos). Vieni teigia, kad ji norinti sugriauti patriarchalinius mūsų kultūros pagrindus, kad galėtų iškilti tikroji moterų kultūra, kitiems Irigaray – esencializmo šalininkė, uždaranti moteris jų biologinių skirtumų viduje.

Visos subjekto teorijos, anot Irigaray, visuomet buvo pritaikytos vyriškai giminei, tačiau būtent moteris yra pamatas, ant kurio vyras renčia savo onto-loginius konstruktus. Irigaray kviečia pamėginti iš naujo suvokti, kas yra vyras ir moteris kaip savo lyties apibrėžti subjektai ir koks ryšys juos sieja. Viena vertus, tai įvairių kultūros sferų (filosofijos, psichoanalizės, lingvistikos, teologijos ect.) patriarchalinių modelių kritika, bandant identifikuoti skirtingus būdus slėpti ar neigti moterų, kurios ir yra tos kultūros perdavėjos, dalyvavimą kultūroje. Knygoje *Lyčių skirtumo etika* (1984) Irigaray siūlo iš naujo permąstyti etiką, kuri Vakarų kultūroje iki šiol buvo kuriama neigiant kūniškumą: vyriška metafizika, anot jos, yra sukurta susvetimėjimo tam, kas materialu (moteriška/motiniška), pagrindu, o moteris išstumta iš socialinės sąrangos, tad buvo prarastos galimybės skleisti kūrybingumui ir vaisingumui. Tačiau visavertis dvasinis tapsmas turi būti pagrįstas ryšiu su kitu: tik atradę tokią meilę, kuri kyla iš pagarbos kito skirtumams, žmonės priartėtų prie dieviškumo. Irigaray siūlo atnaujinti Vakarų kultūrą lyčių skirtumų pagrindu ir pranašauja ateisiant naujos etikos ir meilės sampratos epochą, kurios poetinė vizija skleidžiasi *Lyčių skirtumo etikoje* derinant racionalius ir iracionalius elementus, todėl tai jokių būdu negali būti teorija griežtąja prasme.

Svarbesni veikalai: *Ce sexe qui n'en est pas un* („Lytis, kuri nėra viena“, 1977), *Et l'une ne bouge pas sans autre* („Ir viena nejuda be kita“, 1979), *Le corps-a-corps avec la mere* („Sukibusi su motina“, 1989), *Amante marine de Friedrich Nietzsche* („Marinistinė Friedricho Nietzsche's mylimoji“, 1980), *Passions élémentaires* („Pirminės aistros“, 1982), *L'Oubli de l'air chez Martin Heidegger* (Martinus Heideggeris: pamiršęs orą, 1983), *La Croyance même* („Net tikėjimas“, „Tas pats tikėjimas“, 1983), *Éthique de la difference sexuelle* („Lyčių skirtumo etika“, 1984), *Parler n'est jamais neuter* („Kalbėjimas niekada nėra neutralus“, 1985), *Sexes et parentés* („Lytys ir giminystės“, 1987).

Luce Irigaray

LYČIŲ SKIRTUMO ETIKA

KITO MEILĖ

I. LYČIŲ SKIRTUMO PĖDSAKAI ARBA SIMPTOMAI KALBOJE

Vis dar gyvename epochoje, kurioje išsilavinę žmonės ar bent dauguma jų teigia, kad diskursas, tiesa yra neutralūs, ir norėti suteikti jiems lytį, lytiškumo žymių yra „poezija“, „demagogija“, „utopija“, „beprotybė“, „kvailystė“, ir t. t. Tiesa ir mokslo dėsniai esą *neutralūs* ir *universalūs*. Juos formuluojantis subjektas liekaš anapus žaidimo, anapus kūno, anapus morfologinio apibrėžtumo. Iš kokios vietos subjektas išsako šią *epistēmē*? Šis klausimas taip ir lieka neatsakytas. Klausimas, kurį sunku užduoti, negaudant „subjekto“ tinkle, suveržiančiame jį jam nežinant: tai tinklas kalbos, kurią jis tiki valdąs ir kuri jį valdo, įkalina bekūniu kūnu, gyvo kūno neturinčiu kitu, dėsniu, kurio šaltinį, priežastį, fizinį ir gyvybinį pagrindą jis yra praradęs. Subjektas yra determinuotas gyvų ar mirusių, gimstančių ar į stereotipus stingstančių formų, kurias dažnai atkuria pats nežinodamas ir kurių pradinių komponentų arba gimdančių simbolių nežino ar nepripažįsta.

Įrodyti, kad diskursas lytiškas, – tai jėgų išbandymas, kurio rezultatas net griežčiausiai ir moksliausiai įrodinėjant nebus pripažįstamas. Įprasčiausios statistinės apklausos, nepaisant tradicinės metodikos, čia rizikuoja būti atmestos. Visa tai iš anksto pasmerkta neigimui, nesupratimui, aklumui, atmetimui.

Todėl, kad ir kokį smalsumą ar net aistras šie tyrinėjimai sužadina, rezultatai, gauti sistemingai tiriant kalbos lytiškumą, vis dar lydimi tam tikro įtarumo. Ar tai kalbos pavaldumo lyčiai išvirkščioji pusė, to, kas išstumta į pašamonę, sugrįžimas?

Ir vis dėlto kai kas šiuo klausimu šiandien jau pradėta daryti.

Mano atlikti pamišusių, šizofrenikų kalbos tyrimai paskatino mane kai kuriuos neurotikų (tačiau kas gi nėra neurotiškas?) diskursus panagrinėti lyčių skirtumo požiūriu. Šis skirtumas išryškėjo jau iš rezultatų, gautų tiriant pamišėlių ir šizofrenikų kalbą, nors tai niekaip nebuvo susiję su tyrimo tikslais (žr. kn. *Le langage des dementés* [Pamišėlių kalba], Mouton, 1973; *Parler n'est jamais neutre*, [Kalbėjimas niekada nėra neutralus], Minuit, 1985.) Tik vėliau ėmiausi analizuoti vyrų diskurso ir moterų diskurso pasakymus. Banali gautų rezultatų tiesa gana stublinanti, nors šiuo požiūriu jų neįmanoma numatyti aprioriškai.

Tipiškas vyro formuluojamas sakinyš, išgryninant visas jo transformacijas, yra toks:

Klausiu savęs, ar esu mylimas... arba Sakau sau, kad galbūt esu mylimas.

Tipiškas moters formuluojamas sakinyš:

Ar myli mane?

Pirmuoju atveju pasakymas ratu sugrįžta prie paties kalbėtojo, kone nuolat kamuojamo *abejonės*. Subjektas kalba sau. Abejonė dažnai yra vienintelis šio rato, kuriame jis įsikūręs ir uždarytas, neužbaigtumas. Čia nėra vietos kito žodžiui. Pranešimas yra sangražinis, refleksyvus, jis reflektuoja tą, kuris jį produkuoja ar reprodukuoja, ir jis yra taip įtarpintas [*médiatisé*] to, kuris jį taria, jo vaizdinija taip išplėtotą, kad kitas, jis arba ji, norėdamas(-a) jį išklausyti, net ir neragindamas(-a), labai sunkiai išgirstų tai, kas sakoma.

Pašalintas(-a) iš komunikacijos, ir pašalintas(-a) dvigubai – kaip kalbantysis(-čioji) ir kaip klausantysis(-čioji) – kitas gali pasireikšti tik kaip besikreipiantis ar klausinėjantis šauksmas: *Ar myli mane?* (tai *kas aš esu?* atitikmuo). Klausiamoji forma pranešimą rodo esant dviprasmišką, neužbaigtą. *Taip* arba *ne* (pasakytas kokio nors „tu“) grindžia pasakymo prasmę, ir pašnekovas čia yra vienintelis sakymo subjektas. O pranešimą produkuojantis subjektas akivaizdžiai dalyvauja tik kaip galimas pašnekovo *objektas*, toks objektas, kuris daugiau nebėra bendras sakymo akto protagonistų siekis, mainų objektas, nes vienintelis subjektas yra (tu).

Kyla klausimas apie šių dviejų pasakymų tipų, neužbaigtų kalbėtojo ir jo pašnekovo požiūriu, sakymo polių diferenciaciją. Kadangi (aš) ir (tu) skiriasi kaip vienatinės nuorodos į pasaulį, jie „dalijasi“ pasaulį, tačiau tokiu būdu, kuris apsunkina komunikaciją. Jie reprezentuoja dvi nelygiavertes pasaulio dalis, negalinčias nei susikeisti, nei susijungti. Tai savotiškas pirmapradis blogai skilęs simbolis, kuris dėl šio nevykusio skilimo ar persidalijimo įvairiais būdais yra iš vidaus ir išsigimsta.

Šitai veda ne tik prie socialinių krizių, asmeninių ligų, abiejų lyčių schematiškos tapatybės ir sustabarėjimo, bet ir prie visuotinės diskurso sklerozės, sąstingio, kartojimosi, kol galiausiai įsteigta reikšmė virsta bereikšme. Prie įsteigtos reikšmės infliacijos ir devalvacijos, kai atsisakoma kelti klausimą apie jos statusą.

Tam, kas nepripažįsta diskurso lytiškumo, reikia pasiūlyti atlikti statistinius užrašytų duomenų tyrimus ir išanalizuoti rezultatus. Jei dar nepamats skirtumo, reikia išklausti jo interpretaciją ir suvokti, kaip ji atkartoja vieną iš diskurso schemų net tada ar ypač tada, kai tai neigia (Tokia analizė labiau išplėtotu pavidalu buvo publikuota straipsnyje „Sterija ir obsesija sergančiųjų sakymo gramatikos tyrimas“ žurnale *Langages*, Nr. 5 ir įtraukta į knygą *Parler n'est jamais neutre.*)

Be pataloginių pasakymų (jei tik galima sakyti, kad esama normalių pasakymų) dar tyriau ir Lijono universiteto psichologijos fakulteto studentų sakinius. Grupei studentų ir studenčių buvo duotas atraminis žodis. Paaiškėjo, kad nepaisant tiesioginės reikšmės, šių dviejų grupių skirtumai išryškėja struktūruojant pasakymus. Sakinių konstrukcijos, transformacijos, modalumai nėra tokie patys. Pavyzdžiui, vyrams labiau būdingos neigiamos transformacijos, o moterims – klausiamosios. Tai tik vienas iš pavyzdžių. Dabar čia pateikti visą nuveiktą darbą užimtų pernelyg daug vietos. Norėjau tik pažymėti, kad toks darbas egzistuoja ir kad jame atliekamo įrodinėjimo atrama netiesiogiai pasiskolinta iš kalbos patologijos tyrinėjimų.

Ši sakymo pragmatika, „aš“ ir „tu“ dramatinė įtampa įprastame diskurse dažnai yra pakeitusi išvaizdą. Iš tiesų vyriški pasakymai dažniausiai būna jau transformuoti į *trečiąją asmenį*. Subjektas čia yra pasislėpęs pasaulyje, už tiesos. Bet šis pasaulis yra jo paties sukonstruotas. *Jis* yra *aš* transformacija, transponavimas. Tai savotiškas būdas ištrinti sakymo aktą iš kalbos statinio. Tai taip pat išsigynimas to, kuris šią gramatiką, šią prasmę ir jos taisykles sukūrė.

Šis *jis* taip pat tampa *tai yra [il y a]* – kita *aš* kauke. Arba tam tikro pasaulio energijų, *tu* vertimu, daugiau ar mažiau nepriklausomu nuo subjekto. Iš pažiūros nebeatsakingu už diskursą. Tai tiesa, kuri esanti neutrali, sterili, universali. Su pasislėpusiu režisieriumi. Užimančiu Dievo poziciją? Arba slypinčiu tokioje tolimoje praeityje, kad tų archyvų paslapties niekas jau nebežino. Kalba atseit tapo antrąja žmogaus/vyro prigimtimi ar autonomiška prigimtimi, tarsi ji galėjo būti sukonstruota, kalbama, išsakoma nepriklausomai nuo subjekto. Nukritusi iš dangaus ar išsiveržusi iš žemės? Tai leistų manyti, kad ši kalba, kiek tai būtų įmanoma, esanti makrokosmoso pamėgdžiojimas. Be kai kurių pamirštų elementų? Arba be vienos iš lyčių? Be mikrokosmoso ir makrokosmoso ryšio? Tokia kalbos struktūra praranda savo savybes, savo savastį, ir mažiausia, ką tai duoda, yra subjekto patologija.

Čia vėl išryškėja sakymo infrastruktūra ir jo dramatismas, kuriuos paprastai ji linksta nuslėpti. Taip *aš* perteklius „vyriškoje“ kalboje ir sakymo proceso cirkuliariškumas uždaro pasaulį į tautologinį ratą.

Šitai atskleisti gali paskatinti ir socialinė krizė. Tai rodo moterų judėjimai. Dažnai vien gestais, lozungais, šūkalojimais, maldavimais, riksmams, ir t. t. jos sako, kad norėtų visiškai laisvai naudotis diskursu. Tapti „aš“ tiesos – kultūrinės, politinės, religinės... – gamintojomis. Savo geismą jos išreiškia gana naiviai, empiriniu būdu, nes diskursyvinių santykių su pasauliu ir su kitu asmeniu praktikos ilgai nebuvo, ir tai skatina jas saugotis ryšio *jis-ji* arba naudotis iš anksto parengtu *tai yra*. Jos lieka ant pasakymo slenksčio ir dalyvauja nuo prasmės kone išgryninto sakymo situacijoje: jos plepa, tauškia, juokiasi, šaukia... Kalbos fonetikos, garsų sargybinės? Tarp triukšmo ir giesmės. Viena(-os) arba kartu. Kad ir kokia būtų gilioji tokios sakymo praktikos prasmė, moterys nori turėti prieigą prie reikšminės praktikos. Jų apsisprendimas kalbėti atskleidžia „vyriško“ diskurso cirkuliariškumą, demaskuoja ritualus ir trūkumus. Tačiau šis apsisprendimas patiria milžinišką pasipriešinimą, ir tai yra dar tik jo pradžia. Taip pat jis susiduria ir su alternatyva: *arba tu esi moteris, arba mažtai-kalbi*.

2. ŽENKLŲ EKONOMIJA

Vyras kalbėdamas dažnai aprašo, pasakoja, praneša, sutelkia, organizuoja. Jis arba dubliuoja pasaulį, arba jį kuria. Pasitaiko, kad įveda į sceną dialogą. Tačiau jis išlieka kaip visatos ir diskurso kūrėjas ar gamintojas, net jeigu mėgdžioja arba pakartoja tiesą, kuri nepasirodo jam kaip tokia.

O štai moteris plepa, tauškia, krykščia, išsigalvoja, išradinėja, prasimano... Ji bendrauja be jokio mainų objekto. Nesukurdama fiksuoto pasakymo? Visada sakymo situacijoje? Esama tokio *tarp*, kuris sietų „subjektus“ be „objektų“ ir kuris būtų kitoks nei pati kalba. Tai dalijimasis žodžiu arba priėmimas jo kaip komunijos, nesuformuojant komunikacijos pranešimo? *Pranešimas – tai pati komunikacija*. Buvimas komunikacijoje kaip gelmėje, iš kurios ne visada išnyra vienareikšmės formos. Ji sako. Tačiau ką? Sakymą? Ir kai jai reikia būti „aiškia“ tradiciniu aiškumo ir tiesos būdu, ji bando daryti „taip pat gerai, kaip“, „lygiai taip pat, kaip“ tai, kas jau yra visų padaryta. Ji kartoja kito kartotes? Nekuria savo pasaulio? Savo tiesos? Nuolat klausia? Bet kur dėti, kaip užduoti klausimą ten, kur kitas uždaro, apsupa, apgaubia tiesą, pasaulį, viską?

Ar tik vyro diskurso pradžia nėra nukreipta jo *Dievo* link? Ar tik pasakymų ar sakinių modalumai, implikuojantys ar žymintys „dialogo“ aktą, nėra vartojami per santykį su Dievu: įsakymas, malda, kvietimas, padėka, malonė, šauksmas, skundas, šlovinimas, pyktis, klausimas?.. Performatyvai,

būdai priėti prie kito esaties, prie santykio su kitu kalbant ir per kalbą, taip pat per laiką, dažniausiai yra rezervuoti vyro santykiams su savo Dievu, bet ne vyro ir moters, kaip kito asmens, mainams.

Retai kada klausimas „kas esi?“ užduodamas kam nors kitam(-ai) nei Dievui. Ir dažnai jis formuluojamas taip netiksliai, kad lieka be įmanomo atsakymo. (Antai: *Aš esu tas* (arba tai) *kuris (kas) esu* neatsako į klausimą, tai tvirtinimas anapus arba šiapus dialogo.) Jis žymi kokio nors pasaulio pradžią. Jei moteris atsako arba bando atsakyti į klausimą, susijusį su tuo, kas ji yra, ji sutrikdo diskurso tvarką. Ji atsako į *kas tu esi?* ne vyro, žmonijos, diskurso viduje ir ne iš to diskurso vidaus. Ji atsako kitur. Naudodamasi kita kalba, kitu pasauliu, skirtingu santykiu su būtimi. Dažnai būdama ant prarajos krašto, ant kito Dievo transcendencijos šlaito? Nes būtis moterims yra tampanti, be perstojo auganti. Be ekstazės, jei moteris yra ištikima pati sau. Tai veikiau *instancija*, be paliovos išskylanti ir vėl išsisknijanti juslume. Kalba, visuomet artima *augališkam* sužydėjimui? Turinti liniją ir formą, susijusią su natūraliais ritmais ir konfigūracijomis? Simetriškas ar asimetriškas atspindys, įrašytas į augališkumą dar prieš bet kokį subjektyvaus veidrodžio primetimą, įsiterpimą.

Taigi sakymo energija būtų tokia:

- kanalizuojama pasaulio konstituavimui ir jo palaikymui (kaip tam tikros rūšies substitucinė subjektyvė: kalbos pasaulis, pasaulis kaip kalba yra namai-subjektas);
- transformuojama, kad įvairiais būdais būtų nukreipta į Dievą;
- vartojama, asimiliuojama iš tokios saugyklos, iš kurios „aš“ gali vis iš naujo semti ir į kurią jis vis nurodo; saugyklos šiapusybės ir anapusybės, kurių skilimą jis esą bando metabolizuoti-ekonomizuoti.

Tam tikros kultūros pabaiga esą sutampa su Dievo mirtimi. Kokio Dievo? To, kuris yra kertinis transcendentalinis akmuo diskursui, valdomam vienos lyties, vienalytės tiesos. O tai atseit leidžia sugrįžti dievybei, – dievui, kuris neskelbia nei tiesos, nei moralės, bet bando gyventi su mumis ir leisti gyventi mums. Paskutiniųjų filosofų – Nietzsche'ės, Heideggerio – žodžiai ir šauksmai apie „Dievo mirtį“ yra apeliavimas į dievybės atėjimą ar sugrįžimą per mąstymą, šventę, malonę, meilę. Priešingai labiausiai paplitusiems aiškinimams, jie reiškia ne dievų išnykimą, bet kitokios dievybės paruzijos artėjimą ar skelbimą. O tai suponuoja pasaulio, diskurso pertvarkymą – kitą rytą, naują istorijos, pasaulio epochą. Laikų pabaigą ir galimybę pažinti kitokį laiką, erdvėlaikį.

Ar tai lyčių susitikimo, galimo išsipildymo laikas? Apie tai, kad vyras ir moteris nesikalba – nuo pirmojo sodo? – byloja ir diskurso išblėsimas, kalbos balso užmarštis. Nestabiliūs tiesos, žyminčios žodžio lytiškumą, moduliacijos. Tiesa be balso neturėtų pagrindo nei egzistuoti, nei primygtinai reikštis. Mūsų kultūroje balsas susiliejo su giesme, tarsi kalbėjimas galėtų likti be

balso. Pradedant Jahvės, baigiant Antigonės, Persefonės, Erinijų balsais, visi jie nutilo. Įstatymo tekstas, įstatymai liepia tyloje. Be jokio juos skelbiančio kūniško pėdsako. Anapus dabartyje vykstančio dialogo. Ar tai nėra tik pereinamojo būvio atmintis? Laukiant įsikūnijimo? Ar persikūnijimo?

3. SANTYKIS SU PASAULIU IR SU SAVO ERDVE-LAIKU

Gyventi – tai pamatinis žmogiškos/vyriškos būtybės bruožas. Netgi jei šis bruožas lieka neišsąmonintas, neišpildytas, ypač etiniu lygmeniu, žmogus/vyras nepaliauja savęs ieškoti, save konstruoti, visur kurti sau namus: urvus, trobeles, moteris, miestus, kalbą, sąvokas, teorijas, ir t. t.

Suvokti juslėmis – ar moterims tai būtų įprasčiausias lygmuo? Moterims esą lieka jusliniame suvokime be būtino įvardijimo, sąvokos. Be užtvarų. Tarpti jusliniame suvokime reiškia likti atvira, visuomet įsiklausančia į išorę, į pasaulį. Su nuolat pažadintomis juslėmis. Kartais glaudžiai suaugant su visata? Tačiau nebūtinai būnant padalyta tarp dviejų dienų ir dviejų naktų. Suvokti juslėmis ir tarpti jusliniame pasaulio suvokime, to pasaulio neuždariant ir jame neužsidarant, – tai tolygu formuoti jo *slenkstį* ar jį saugoti. Slenkstį, kintantį priklausomai nuo epochų, vietos, laiko. Sunkiausia yra formuoti atmintį ten, kur žmogus/vyras kartais užsidaro atminties *pathos* viduje – nostalgijoje, neprisimindamas slenksčio, kūno.

Esama atminties ir užmaršties *pathos*. Grįžti atgal ir ieškoti to, kas išsityrynė, arba įrašyti tai tam, kad neišsityrintų. Būti varginamam kartočių, pasikartojimų – to, kas ištrinta ir vėl sugrįžta. Antrinės prigimties ar prigimties maišto, staiga pratrūkstančio kalboje.

Kartotė gali būti grįžimas į pradžią, siekiant pasirinkti naują atšaką, geriausią kelią. Tai gali būti atkaklus patetinis atsikartojimas to, kas mirė atskirtas nuo savo šaknų ir paskui pasikartoja antrą kartą, ir taip be galo, nes nėra syvų, kurie leistų augti.

Atminties patologija gali atitikti istorinę patologiją. Ypač psichoanalizė mums gerai parodo, kad ne tik nebeįmanoma pašalinti „pragaro dievų“, bet ir be mirties ar sugrįžimo negalime sunaikinti dalykų, susijusių su mūsų, kaip gyvųjų, šaknimis.

Ir jei žmogus/vyras sąmoningai ar nesąmoningai maitinasi bei naudojami motiniškumu-moteriškumu tam, kad gyventų, išgyventų, apsigyventų, dirbtų, – jis pamiršta kitą savo paties tapsmą. Jis sustabdo savo augimą ir kartoja be galo ieškodamas tos akimirkos, kai nustojo skirti atmintį ir užmarštį. Tačiau kuo daugiau jis kartoja, kuo labiau įsisiaučia į apvalkalus, į „namus“, tuo labiau tai trukdo jam vėl atrasti ir kitą, ir save. Jo išgyvenamas pirmojo ir paskutiniojo būsto ilgesys kliudo susitikti ir sugyventi su kitu. Šis ilgesys užveria etinio pasaulio slenkstį. Kaip ir *pinigų vartojimas*, kuris

leidžia gyventi, apgyvendinti kitą. Tačiau pinigai nepamaino gyvenimo. Jie būtini, bet negali būti jo pakaitalas. Duoti kitam pinigų nereiškia apmokėti nekaltą, skaistų ir disponuojamą buvinį, kuriuo jis jus išmaitina, duoda jums erdvės ir medžiagos kūrybai, ir kurio jam–jai reikėtų mainais, idant galėtų konstruoti savo tapatybę, savo kalbą, savo kūrinį.

4. LYTISKUMAS IR TECHNIKA

Perversija, dažnai skatinta kaip išsilaisvinimas iš represinės moralės, lieka vis dar pajungta tradiciškai hierarchizuotam lyčių skirtumui, kurį palaiko arba paaštrina mūsų techninis pasaulis. Kūnas čia suskaldytas į dalis kaip ir mašinos kūnas. Energija čia asimiliuojama su darbo energija. Be abejo, ji lydi epochą kaip suokalbininkė, bet, būdama iš pažiūros „pažangi“, pamiršta ar nutolsta nuo *gyvo kūno* [*chair*].

Rungtyniavimas darbe kaip ir rungtyniavimas dėl seksualinės energijos yra giminiški. Nuovargis po darbo kaip ir orgazmo atoslūgis-iškrova – artimi dalykai. Tai tas pats *kūnas* [*corps*] ir jo santykis su ženklais (*soma-sēma*), bet tai nereiškia, kad čia esama gyvo kūno. „Pasaulis“ dalyvauja ekonominiame žaidime, o ne subjekto intencijose ir jo susitikime su kitu. Pasaulis valdo. Kūrėją valdo jo kūrinys ar jo kūryba... O ne jo valia, ne jo norai. Žmogus/vyras sau susikonstravo tokį pasaulį, kurio didžioji dalis netinkama gyventi. Pagal savo atvaizdą? Funkcinį, gyventi netinkamą kūną? Kaip ir technikos pasaulis su visais jo mokslais. Arba mokslo pasaulis su visomis jo technikomis.

Taigi galima suprasti, kodėl kai kurie(-ios) niekina griežtąją prasme genitalinį seksualumą. Arba kvestionuoja. Tačiau „dalinis“ seksualumas taip pat pajungtas technikai. Laimei ir nelaimei.

Dalinis seksualumas liečia, klauso, mato, kvėpuoja, ragauja „techniką“ – tai, kas dažniausiai jau yra pagaminta ar įtarpinta [*médiatisé*] technikos. Taip kūnas sudraskomas skirtingų juslinio suvokimo greičių, tarp kurių jis yra atsidūręs. Be abejo, jis visuomet funkcionavo skirtingu juslinio suvokimo greičiu. Tačiau jį suvienydavo, sutelkdavo į viena kai kurie bendri ar žemiškesni, elementaresni dalykai.

Mūsų dienomis žmogus/vyras norėtų prilygti mašinai. Sąmoningai ar ne, jis mąsto apie save kaip apie mašiną: lytiniai potraukiai, įtampa, geras arba blogas funkcionavimas, ir t. t. Tačiau pamirštama tai, kas gali suvienyti skirtingus potraukius. Galbūt tai, kas vadinama meile ir mąstymu apie ją? Organiškas ritmas, įmanomas dėl meilės, kuri užima laiko ir dovanoja laiką. Ramybės valandėlė ir laikiną gamybos augimo atoslūgį. Taip pat ir seksualinės energijos. Kai ką, kas priešinasi gyvo kūno, įsikūnijimo išsibarstymui, išsprogdinimui, diasporai. Nietzsche mąstė apie subjektą kaip apie atomą. Šis atomas linkęs suirti, jei neranda galimo ritmo savo vitališkumui. Augališko

augimo ekonomijos, o ne vien paprasto būdo išgyventi. Ir jei žmogus/vyras mokslo ir technikos epochoje mąsto apie save kaip apie mašiną, netgi atominę mašiną (biologijos, medicinos, psichologijos, kalbų teorijų ir kt. diskursuose), galbūt jis turėtų užduoti sau mažiausiai du tris klausimus apie savo išlikimą ar išgyvenimą apskritai.

5. IŠGYVENTI?

Vienas šiandien labiausiai vartojamų žodžių – dabarties, nepajėgios apmąstyti savęs ir savęs kurti, gyvuoti, žodis-tiltas – tai žodis *išgyvenimas* [*survie*].

Tačiau ar *išgyvenimas* turi prasmę? Ir ar jam suteiktoji prasmė nėra anti-nyčinė, nors jos vartojimo būdas mus pasiekė per Nietzsche'ę ir jo „sekėjus“. Nietzsche'ei išgyventi = gyventi daugiau, o ne tiesiog gyvalioti. Pranokti esamą gyvenimo būdą, kad būtų atrastos ar sukurtos naujos vertės. Pranokti žmogų ar atsispirti nuo jo kaip nuo tilto, kad būtų pasiekta antžmogio būtis.

Išgyventi. Šis žodis daugybėje pašnekesių, sustabarėjusių posakių reiškia „peržiemoti“. Laukti. Ko? Ar toks būdas išgyventi, tokia išlikimo interpretacija nėra ir toliau maitinama – greičiau ar ne taip greitai – atsargų, iš kurių ar kuriomis bandoma gyventi? Argi išgyvenimas nėra tapęs tam tikru miesčionišku gyvenimo susitvarkymu? Tam tikrame Vakarų pasaulyje, praradusiame reguliuojančius klausimus apie transcendentalumą, apie Dievą, apie aporijas ir jų ryšį su amžinybės problema.

Kas kitas gali padėti išeiti iš išgyvenimo būsenos, jei ne sugrįžimas prie puoselėtinų kūniškumo verčių? Idant jos būtų išskleistos „laisva valia“? Didieji įsikūnijimo, kvėpavimo, kraujotakos ritmai niekada nebuvo vyro atsakomybė. Niekada – suaugusiojo. Grįžtančio į vaikystę, kad pagaliau būtų pasiekta branda. Laisvai nukerpančio virkštelę, jungiančią su moterimi-motina, motina gamta, kuri vis dar kvėpavo vardan jo, vis dar rūpinosi jo maistu, jo šiluma, jo namais, jo lizdu. Ar tai – gyvenimo iščiose pratęsimas, priešingas hipertekniškai būčiai, nuo kurios žmogus/vyras priklauso lygiai taip pat kaip *vaikas* – nuo savo motinos?

Jei vyras įsisąmonintų šią besitęsiančią priklausomybę ir vienas pats prisimtų savo gyvenimą, tai padėtų atsirasti lyčių skirtumui palankiai erdvei, erdvėlaikiui. Ar tuomet jis daugiau nebebūtų apgaubtas-aprūpintas motinystės, o kartu nebelaikytų moterų tam tikra daugiau ar mažiau mechaniškų lėlių rūšimi? Tiek motinystę, tiek moteriškumą suvokdamas lyg be gyvo kūno? Idant būtų gyvas kūnas [*chair*], reikia, kad kūną [*corps*] įkvėptų savarankiškas dvelksmas. Savarankiškas gyvenimas ir savarankiška meilė. Išgyvenimas siejasi su tam tikra pasaulio pabaiga, su pasenimu žmogaus, turinčio žinduklio, nesugebančio patenkinti savo kūdikiškų poreikių bei geismų, mentalitetą. Savotiško vaikiško, nuo motinystės priklausomo, parazitavimo, kuris dar ir valdo pasaulį?

Norint išeiti iš išgyvenimo [*survie*] būsenos, reikia, kad žmogus/vyras – kuris save laiko žmonija – išeitų iš būsenos [*condition*], kurioje jungiasi senatvė ir *infantilumas*. Milžiniškas medicinos suklestėjimas tik paslepia tokį mentalitetą. Kartu ar papildomai apeliuojant į karo riziką ir grėsmę. Kraupūs suaugusiųjų žaidimai – tai vis vaikų žaidimai (juk čia ne vaikai su ginklais žaidžia kareivius kaip suaugusieji, bet suaugusieji žaidžia kaip vaikai?).

Jei žmogus/vyras taptų nepriklausomas nuo jį aprūpinančio motiniškumo, nuo visagalio Kito, kartais perkeliama į Dievą, tada galbūt jis atrastų kai kuriuos moteriškumo bruožus, kurie nėra motiniški. Kitokį kūną? O gal – kitą mašiną? (Blogiausiu atveju?) Mašiną, kuriai funkcionuoti reikia kitokios energijos? O tai priverstų žmogų/vyrą – žmoniją – išvelgti kažką kita. Kai ką, kas nebūtų jo pasaulis. Sukonstruotas pagal jo poreikius.

O tai jam leistų arba įpareigotų moteriškumo nebesusieti su:

reprodukcija kaip motininystės mašina, tarnaujančia vaikams gimdyti, namams apgyvendinti ir kartu užtikrinančia maitinimą, nuosavybę, ir t. t.; židinio kurstytojos, vyro geismų ir dvasios „vestalės“ (būtent kaip fetišo?) *rūpinimusi mirusiaisiais*, suvokiamu kaip tam tikras nebylus kūno-ženklo kapas.

buvimu tam tikros rūšies *mechanine lėle*, skirta mylėtis, neturinčia jokių jausmų, bet vien tik gundančia. Gundymas reiškia ne „nuosavą“ jausmą, bet vien tik *kitam skirtą* jausmą, kuris išstremiamas iš savosios „būties-sau“. Ypač retai moteris, moterys žmoniją gundo dėl *savęs pačių*. Hegelis sakytų, kad gundymas veikiau jau sugriauna moters išisaknijimą būtyje-savyje ir transformuoja *būčiai-kitam*, ištraukdamas iš jos vegetacinio gyvenimo ir pajungdamas viešai funkcijai (netgi jei ji reiškiasi privačiai), ir visa tai reiškia ne ką kita kaip dar vieną mašinos užvedimą.

Žmogaus/vyro, žmonijos fantazmų ikūnijimu, nesvarbu, ar moteris būtų tik atrama, ant kurios įrašomi šie fantazmai, daugiau ar mažiau gyva jų skulptūra, miglotas visa apimantis jų peizažas, deivė, atliekų vieta, ir t. t.

Galbūt tuomet jis atras, kad moteriškume išryškėja kažkas iš kitokio pasaulio. Kažkas, kas gyvena. Kas nėra nei tiesiog augalas, nei gyvūnas (žr. Hegelio *Dvasios fenomenologiją* ir Levino „Eroso fenomenologiją“ knygoje *Totalybė ir begalybė*), nei motina, nei vaikas. Kažkas arba kas nors kita. Tiek skirtinga, kad tam negali būti jokios idėjos? Arba kažkas, ką pajungęs savo idėjai, jis nebegalėtų jai viešpatauti? Kažkas tiek skirtinga, kad jis apie tai nesusimąsto? Net jos seksualinės epochos laikais? Tai, ką jis vis dar interpretuoja, vartodamas terminus

- erekcija,
- ekstazė, išėjimas už savęs paties (į Kitą?),
- ejakuliacija, išėjimas už savęs paties į kitą,

Žmogus/vyras, žmonija dėtų paskutines pastangas, eksploatuodami kai ką (konkrečiai kažką augališką), kas nėra nei tas, nei anas. Kas neturi nieko bendra su tuo, apie ką žmogus/vyras buvo mąstęs ar suvokęs: savyje, sau ir jam. Instancija, slypinti moteriškume?

6. PARUZIJA

Ar paruzija galėtų būti ne vien ateities kaip *utopijos* ar *lemties* laukimas, bet ir kaip *čia ir dabar* aktas, valinga dabarties tilto tarp praeities ir ateities statyba?

Kokį – Dievo ar kito – atėjimą ar paruziją galėtų reikšti teigianti teologija ir, beje, ontologija, nepaisant jų atliekamos neigimo veiklos? Ar tik šios dvi paruzijos nėra neišskiriamos? Kieno – Dievo ar kito – grįžimą ar pakartotinį pasirodymą rengia neutralumo peržengimas – atleidimo polemiskumo erdvė-laikas?

„Aš grįšiu laikų pabaigoje“, – sako Kristus; tuomet, kai dvasia¹ bus pasirėngusi tuoktis, kad sutvirtintų žemės ir dangaus sąjungą. Naujosios Sekminės arba ugnis – sujungta su vėju? – bus įduota moterims, kad išsipildytų dar turintis ateiti pasaulis?

Kodėl ši teologija ar vilties teologiškumas turėtų likti utopija? Neįsirašanti gyvame kūne. *Atopija*. Kodėl mažiausią nepasitikėjimą turėtų žadinti tekstai, kalbantys apie Dievo arba kito, kaip dar nepažintų įsikūnijimo fenomenų, grįžimą ar atėjimą? Kodėl jų šaltinis turėtų būti labiausiai nepatikimas ar negrynas? Kodėl Dievas visad turi likti kaip neprieinama transcendencija, o ne kaip išsipildymas – čia ir dabar – kūne ir per kūną? Toks atsimainymas, kuris nebūtų redukuotas į vienintelę akimirką, ar toks prisikėlimas, kuris nepaskatintų išnykti šį pasaulį. Dvasia, persunkianti kūną tvaria sąjunga. Tėvas, Sūnus, Dvasia viename „asmenyje“? Trys kartos vienoje? Dvasia, atsiduodanti sutuoktinei, tarpininkaujant ugniai, kuri pati yra perkeista? Naujas pasirodymas anapus stabo, atvaizdo, fetišo – vis dar ekstrapolijuojamų kūniškų reprezentacijų. Prisiminimas ir laukimas gali tapti tokio įsikūnijimo kliūtimi.

Paruzijos laukimas reikalauja, kad visos juslės budėtų. Kad jos būtų ne sunaikintos, ne užslėptos, ne „suterštos“, bet atviros. Dievo ir kito atodanga reikalautų ir mano „paties“ atodangos (aš nelaukčiau iš Dievo, kad jis viską vietoj manęs padarytų. Bent jau ne šį veiksma. Net jei tai darau kartu su Juo, Jo dėka, Jam). Tai būtų aktas, kurį pajėgčiau atlikti, niekad jo neuždarydama į ratą.

Palikti jusles budėti reiškia būti kūniškai ir dvasiškai dėmesingam.

Ar trečioji Vakarų era pagaliau būtų *poros* – dvasios ir sutuoktinės – era? Po Tėvo atėjimo, užrašyto Senajame Testamente, Sūnaus atėjimo, užrašyto Naujajame, telieka dvasios ir sutuoktinės epocha. Tėvas ir Sūnus yra pakviesti

¹ *Lesprit* (dvasia) pranc. kalb. yra vyriškos giminės daiktavardis.

šiai, trečiajai, paruzijos atsklandai. Tėvas atėjo ir pranyko, Sūnus atėjo ir pranyko, o Dvasios išsikūnijimas niekada nebuvo įvykęs, tik išpranašautas per Sekmines. Dvasia pasirodo kaip trečiasis narys. Sąjungos, įtarpinimo narys? Per ugnį?

- Tėvas kviečia vienas ir pranyksta kartu su Moze ir užrašytu įstatymu.

- Sūnus (ir motina) kviečia, bet Sūnus lieka sujungtas su Tėvu, pas kurį „grįžta“, vėl pakyla.

- Dvasia ir situoktinė kviečia anapus geneologinės lemties – pasaulio vestuvių ir šventės epochoje. Dvelksmo teologijos laikais, per jo vertikalią ir horizontalų tapsmą, be nužudymo.

Kol sūnus negedi Tėvo, nei kūnas apskritai, nei gyvas kūnas [*chair*] negali persimainyti į porą; kol dukta gedi dvasios, nei kūnas apskritai, nei gyvas kūnas negali persimainyti į porą.

Dvasia neturi likti uždaryta vien Tėvo-Sūnaus dualume. Ji išvengia šios „poros“. Šis įvykis skelbiamas pačios Evangelijos: moterų giminė, moterys nedalyvauja Paskutinėje vakarieneje, jos dalyvauja Sekminėse ir būtent jos patvirtina, paskelbia Prisikėlimą. Tai reiškia, kad žmogaus/vyro kūnas prisikelia, kai moteris nebepamiršta dalyvauti Dvasioje. Per tai įvyksta jos persimainymas. Tai pagaliau visai ne mazochistinis, bet jos išaukštinimo įvykis. Visai ne žeidžiantis. Jos kūnui jau nebereikės būti vėl atvertam malonumui, mėgavimuisi ar apvaisinimui. Jis įsisups į gyvą savo kūną. Viduj-išorėj.

Net ir apvaisinimui lopšys bus parengtas tik tam tikra prasme. Gūžta kūdikiui bus galima tik tuomet, jei moteriškumas turės savąją gūžtą. Savo teritoriją: savo genezę, gimimą, savo augimą. Moteriškumui tampant būtimi-savyje ir būtimi-sau, kaip pasakytų Hegelis. Būtimi-savyje ir būtimi-sau, kurios neužsidaro nei sąmonės, nei dvasios savipakankamume. Būtimi-savyje ir būtimi-sau, kurios visad išlieka taip pat ir būtimi kitam, atvirame pasaulyje ir visatoje.

Tam, kad moteris galėtų patvirtinti, jog tai ir yra, ko ji trokšta, reikia, kad ji gimtų per geismą. Kad ji būtų laukiama, mylima, vertinama kaip dukta. Tai kitas rytas, nauja paruzija, kuri būtina lydi etinio Dievo paruziją.

Tai rytas, gerbiantis skirtumą tarp jo ir jos, vykstant kosminiam, estetiniam gimdymui ir kūrybai. Tai dangaus ir žemės dalybos – visų jų elementų, galių, veiksmų.

Iš prancūzų kalbos vertė ir įvadą parašė Neringa Mikalauskienė.

Vertimą tikrino Nijolė Keršytė.

Versta iš Luce Irigaray *Éthique de la différence sexuelle*, Paris: Les Éditions de Minuit, 1997, p.127–141. Knygą planuoja leisti leidykla „Kitos knygos“ 2009 m.